

Dr ŠIMUN ŠONJE

STAROGRČKA IMENA I RIJEČI U HRVATSKOSRPSKOM JEZIKU

Utjecaj jednog jezika na drugi može biti raznovrstan. Nas ovdje interesira samo leksički utjecaj, pa se pitamo: kakav je utjecaj ili leksičko stanje grčkog klasičnog jezika u hrvatskosrpskom.

Pitanje je kompleksno, jer naši narodi općenito u dugoj svojoj historiji nisu nikada došli u direktan kontakt sa živim grčkim klasičnim jezikom. Taj se kontakt vršio preko živog srednjogrčkog ili novo-grčkog na našem istoku, i preko latinskog na našem zapadu, odnosno u zapadnim našim krajevima, kao i u cijeloj srednjoj i zapadnoj Evropi kontakt je bio sa mrtvim, tj. knjiškim starogrčkim, koji se do vremena humanizma poučava prema latinskoj verziji, a zatim do 16. stoljeća po bizantijskoj školi. Od Erazma Roterdamskog, pa osobito od druge polovine 19. stoljeća neprestano se traga za originalnim starogrčkim izgovorom. Upravo u tom razdoblju grčki jezik pravi snažni utjecaj na žive zapadnoevropske jezike, pa i na naš jezik zapadne varijante. Ove faktore svakako treba imati u vidu kad govorimo o stanju grčkih imena i riječi u našem jeziku, jer su razlike posve shvatljive, mada su one uglavnom fonetskog karaktera.

Najprije bih se osvrnuo na vlastita imena, geografske i druge nazive, koje preuzimamo iz grčkog klasičnog jezika, kao i iz svakog drugog, nastojeći da ih reproduciramo onako kako smo ih čuli i kako smo to već kadri reproducirati, u skladu sa našom fonetikom i našom morfologijom. Na taj način grčki antički život sa njegovim državicima, vojskovođama, umjetnicima, književnicima, filozofima, artistima, kao i sa ljudima iz svakidašnjice, sa njegovim geografskim imenima i raznim nazivima opstoji u našem jeziku, u našem prizvuku, na bazi grčke leksike, ali poprima prizvuk našeg jezika.

Preko grčkog klasičnog jezika, odnosno preko njegove pisane riječi dolazi k nama i cijeli tadašnji poznati svijet, kulturni i politički, pa i sve to presađujemo u naš leksik posredstvom grčkog oblika i izgovora, osobito ako istovremeno nedostaje izvorni, autohtoni oblik.

Kod preuzimanja imena i naziva, bilo čisto grčkih bilo stranih, važno je imati na umu da imamo posla sa jezikom jako razvijene i kompleksne fleksije po padežima, pa nije lako neko grčko ime ili naziv adekvatno prenijeti u naš jezik iz bilo kojeg oblika, čak niti iz samog osnovnog oblika, iz nominativa. U njemu, naime, zbog nominativnog formanta ili glasovnih promjena nije uvijek očita osnova dotičnog imena ili riječi. A jezični kriterij u tom pitanju nije bio uvijek isti, odnosno nije uvijek bio na visini. Naš je jezik, pored toga, poprimalo grčka imena i nazive najvećim dijelom preko njihovih latinskih oblika, ili oblika u zapadnoevropskim jezicima, dok je stáv novije naše filologije da se na tom području, po mogućnosti, direktno konfrontiramo sa izvornim starogrčkim jezikom, kako bismo se oslobodili nepotrebnih latinizama, galikanizama, germanizama i slično.

U prisvajanju grčkih imena i naziva poteškoću osjećamo i zbog bitno drukčijeg fleksijskog sistema našeg jezika, pa su sa tog stano-
višta u povoljnijoj situaciji jezici bez padežne fleksije. U njima se naime, preuzimanjem grčkog nominativnog oblika rješava taj teški problem jezičnog presađivanja. Tako u njemačkom imamo: Zeus, Hermes, Poseidon, Achilleus, Pericles, Alkibiades, Sokrates, Demostenes, Athene, Thetis, Salamis, Samos, Delos, Priamos. Ali tu nalazimo još uvijek i latinizama: Achilles, Ulixes, kao i domaće tvorevine: Achil (isp. iz latinskog: Horaz, Vergil, Ovid, Lucrez itd.).

Zbog našeg fleksijskog sistema u našem je jeziku doista teško neko grčko ime ili naziv reproducirati adekvatno, jer bi trebalo voditi računa i o zahtjevima naše morfologije i o osnovnom obliku grčkog imena.

Kod nas je svakako pravilnije Ahilej nego Ahil, jer je u grčkom Achilleus (ispr. Odisej : Odysseús, Idomenej : Idomeneús. Pravilnije je Ajant nego latinski oblik Ajaks. Grčki bog glasnik Hermês, -û radije bi kod nas odgovorao obliku Hermo, -a, nego Hermes, -a, jer je taj »s« čisti grčki nominativni formant.¹⁾ Isto bi tako bilo pravilnije Parid, -a, nego Paris, -a, Arej, -a, nego Ares, -a. Ime glavnog grčkog boga Zeus preuzeto je kod nas iz nominativa kao konsonantska osnova: Zeus, Zeusa, dok bi prema Odysseús : Odisej, Ahilleús : Ahilej radije bilo: Zej,²⁾ ili: Zev, Zeva, odnosno i mi bismo poput Grka mogli u ovom slučaju uzeti nepravilnu deklinaciju: Zeus, Diva, Divu itd., što neki i rade.³⁾

Imena i nazive druge grčke deklinacije: Samos, Rodos, Delos itd. pravilna su u našim jednosložnim oblicima: Rod, -a, Sam, -a, ali mislim da bismo mogli govoriti i: Rôdos — Roda, Samos — Sama, Hijos, -ja.

Imena i nazive grčke treće deklinacije s-osnove na -es u pravilu bi trebalo lučiti od imena prve deklinacije na -ês, pa dok je sretno riješeno s oblicima: Alkibijad (: Alkibiádês), Bakilid (: Bakchilídês),

¹ Miloš Đurić, poznati prevodilac Homerovih epa, služi se oblicima: Her-
mije, -ja (ispr. Homerova Odiseja, 1963, pj. V st. 28, 29, 54 itd.

² Isti, Homerova Odiseja, MS 1963, str. 553 pod riječju »Div«.

³ Isti, V 7: Oče Dive i drugi preblazeni bogovi večni
V 21: Njoj odgovori Dive što oblake skuplja i reče:

Euripid (: Euripídēs), Simonid (: Simonídēs), neuvjerljivo nam izgledaju kod grčkih imena s-osnove oblici: Aristotel, Aristofan, Demosten, Diogen, Sokrat, Heraklo, Periklo, Sofoklo — kojima očitu osnovu vidimo u grčkom vokativu, a to je: Aristóteles, Sókrates, Periklejs. Očito je, dakle, da mi nismo tu izrazili pravi oblik imena.

Naš se jezik, kao i zapadnoevropski jezici, tu povodio za latinskim oblicima tih imena i prilagodio ih je potrebama našeg jezika. Kao što smo ranije prema latinskom obliku Achilles pravili Ahil, tako smo prema Demostenes, Sokrates napravili: Demosten, Sokrat itd. U prvom slučaju lako smo oblik Ahil zamijenili sa Ahilej, dok nam oblici: Aristoteles, -lesa, Sokrates, -tesa izgledaju prekomplikirani, pa radije ostajemo na starijim oblicima.

Ali možda bi imena na -klo bilo moguće više približiti njihovu grčkom obliku: Heraklej, -kleja, Periklej, -kleja, jer je to svakako bliže samo izvornom obliku: Heraklēs, -kléos.⁴)

Sva grčka ženska imena ili nazivi kod nas su građena po istom tipu. Spadaju, naime, u našu a-deklinaciju, bez obzira da li ona u grčkom odgovoru a- ili konsonantskoj deklinaciji. Tako imamo: Athene — Atena, Afrodite — Afrodita, Nausikaa — Nausikaja, ali i: Thetis, -idos — Tetida, Isis, -idos — Izida, Iris, -idos — Irida, Salamis, -inos — Salamina. — Ovdje su, čini mi se, jezici bez padežne fleksije sretnije riješili svoj jezični problem (isp. u njemačkom: Thetis, Iris, Salamis itd.). Mi, stvarno, ne možemo nešto povoljnije pronaći, mada su i u našem jeziku u tom pogledu uvijek otvorena vrata izmjenama nabolje i ispravnije, na principu dovođenja u sklad jezika s kojeg posuđujemo i vlastite morfologije.

Osim grčkih imena i naziva, u našem se jeziku nalaze i brojne grčke riječi, tzv. grčke posuđenice, koje su u naš jezik ulazile kroz njegovu dugu historiju, bilo neposredno bilo posredstvom drugih jezika. O njihovu današnjem obliku ne bi trebalo voditi posebna računa kao kod imena i naziva, jer je u svakom slučaju njihov oblik i fleksija prilikom preuzimanja prilagođena duhu našeg jezika, pa se jedva i osjeća da su to strane riječi. Osim toga, ne interesira me sam problem grčkih posuđenica u našem jeziku, njihova opravdanost ili omjer zastupanosti u pojedinim jezičnim oblastima ili teritorijalnim područjima, kao ni vrijeme njihove pojave u našem jeziku.

Radije bih ovdje potegnuo jedno drugo pitanje, koje zahvaća obje te skupine: grčka imena i nazive, kao i grčke posuđenice. To je pitanje fonološke naravi, a odnosi se na izgled dotičnog korijena ili osnove grčkog imena ili riječi u našem jeziku.

Poznato nam je da se starogrčki izgovor u mnogočem razlikovao od srednjogrčkog i novogrčkog izgovora. Za nas su osobito važne razlike u glasovima: b, ch, ē, oi, ai, au, eu, kao i izgovor početne aspirate (spiritus asper). Razlike u glasovima: g, d, dz, k, th, ph, koji su u historiji grčkog jezika doživjeli bitne promjene, nisu se uopće kod nas odrazile u preuzimanju grčkih imena i riječi.

⁴ Isp. bilj. 2.

Već je istaknuto da mi nismo grčka imena i riječi primali neposredno od starih Grka, jer to nismo ni mogli, već posredno ili preko srednjogrčkog i novogrčkog, ili preko latinskog. A upravo zbog tog dvostrukog posredničkog prodora grčkih imena i riječi u naš jezik, prodora sa Zapada i Istoka, s jedne strane se u našem jeziku pojavljuju očite varijante, a s druge strane obje te varijante daju posve drukčiju fonološku sliku nego što je nalazimo u grčkom klasičnom jeziku. Današnja filologija ima gotovo ujednačen stav o fonetskom sistemu grčkog jezika iz 6. i 5. stoljeća st. e., mada pojedina fonološka pitanja ne mogu nikada dobiti definitivni odgovor zbog odsustva sigurnih dokaza.

Već u helenističkom grčkom, ili u Koiné, nastaju krupne fonološke razlike koje se tokom stoljeća još više ističu. Tako zvučni labijal postaje zvučnim spirantom »v«, pa se: Basileios, Byzantion čitaju: Vasileios, Vizantion. Istu sudbinu, naravno, doživljavaju imena i riječi preuzete u grčki jezik iz drugih susjednih jezika, pa ti novi oblici preko srednjogrčkog i novogrčkog prelaze u naše istočne krajeve: Vasilije, Vizant, Vavilon; ali ipak se kaže: alfabet, jer ta riječ dolazi sa Zapada.

Glasovi: ē, ei, oi prelaze vrlo rano u i-glas, čime grčki jezik poprima posve novi prizvuk. A to se onda očituje i u našim istočnim krajevima, gdje nalazimo: Omir, jelinski, Dimosten, Dimitrije, Vasilije, Jiraklije,⁵) Ira (= Hērē).

Diftong ai još se ranije monoftongizira u e-glas, pa se već u Koiné Aischýlos, Alkaîos, Aineias čita: Eschílos, Alkêos, Enías. Kako do iste glasovne promjene dolazi nešto kasnije i u latinskom jeziku, u oba naša jezična područja, istočni i zapadni, dolaze jedinstveni oblici: Eshil, Alkej, Eneja (ili Enija).

Kod diftonga au, eu drugi element diftonga u srednjogrčkom i novogrčkom pred zvučnim glasovima čita se »v«, a pred bezvučnim kao spirant »f«. U novogrčkom imamo stoga izgovor: av, ev, odnosno af, ef, pa u naše istočne krajeve dolaze oblici: Zevs, Jevzeviije, Jevgenije, Jeftimije, Jevrosima.⁶)

Početni aspirirani vokal u kasnijem grčkom potpuno gubi aspiraciju, što se očituje i u našim istočnim krajevima: Hómēros — Omir, historia — istorija.

Grlena aspirata ch postaje već u Koine grleni spirant »h«, pa kao takav prelazi u naše istočne krajeve: Charites — Harite, Hron, Hrirt, dalje imamo: hronologija, hemija, hirurgija itd.

Međutim, još prije, ili za vrijeme tih glasovnih promjena grčkog jezika u neposredni i vrlo živi kontakt s njime stupa naglo razvijeni latinski jezik, koji će jedini zavladatai širokim područjem srednjeg

⁵ Isp. grčki Hēraklēs; u našem obliku imamo, osim toga, i drugu fonetsku pojavu kasnijeg grčkog jezika: ispuštanje aspiracije početnog vokala (isp. historia : istoria), a ktomu i glasovnu pojavu našeg jezika: protetičko »j« pred skupinama: er, ev, ef, el, ir (isp. jevanđelje, Jevrem, Jevrosima, jelinski; u riječima: jerej, jerarhija — početno »j« odgovara grčkom glasu »ik«: hireús, hierarchia).

⁶ Protečko »j« pred glasom »e«, v. bilj. 5).

i zapadnog Mediterana, a grčkom će jeziku ostaviti istočni Mediteran sa mogućnošću prodiranja isključivo u orijentalne krajeve. Kao što Rim u velikoj mjeri participira od grčke civilizacije, nauke i kulture, isto se tako u razvoju latinskog jezika osjeća i vrlo jaki utjecaj i grčkog jezika, koji se provodi osobito preko grčkih kolonija na Siciliji i južnoj Italiji. Znatni broj grčkih riječi, izraza i naziva postaju trajnom svojinom latinskog klasičnog jezika, a grčka imena dobivaju u Rimu latinske oblike. Na taj način, dok se fonološki sustav samog grčkog jezika znatno mijenja, pa stoga imena i riječi dobivaju novi izgled, grčka imena i riječi preuzeti od latinskog jezika ostaju u svom prvotnom izgovoru, odnosno u prvom stadiju promjena, da ih zatim latinski jezik u svom vlastitom krilu podloži vlastitim fonološkim promjenama i modifikacijama.

Zvučni se labijal u latinskom jeziku nikad ne mijenja, pa stoga tu i ne dolazi do promjene u izgovoru: Bysántion, Bábylōn, Basilius. Preko latinskog svi zapadni evropski jezici, pa tako i zapadna varijanta srpskohrvatskog jezika ima: Bizant, Babilon, Basilije, Abraham, Betlehem, Bersabeja itd.

Diftonzi ai, oi u preuzetim grčkim imenima i riječima rano se monoftongiziraju i u samom latinskom jeziku, i to oba u e-glas, pa se: Aeshýlus, Aesōpus, Oedípus čita: Eshilus, Esopus, Edipus. Upravo takvi oblici prelaze u sve zapadnoevropske jezike, pa i u naše zapadne krajeve: Eshil, Ezop, Edip, Eneja itd.

Dugi e-glas (ētha) u latinskom uvijek ostaje e-glas, pa tako i u zapadnim jezicima i u zapadnim našim krajevima, imamo: Atena, Demosten, helenski, Demeter, Delos itd.

Guturalna bezvučna aspirata u latinskom jeziku rano prelazi u bezvučni gutural, pa odatle u zapadnoevropskim jezicima i u našoj zapadnoj varijanti: Karite, Kron, kronologija, kirurgija, kemija.⁷)

Isto je tako latinski jezik sačuvao i grčki početni aspirirani vokal kao h-glas, pa imamo u latinskom samo: historia, hierarchia. Hellen, Hellas; odatle i kod nas oblici: historija, hijerarhija, Helen, Helada itd.

Nasuprot tomu, latinski je jezik razvoju vlastitog fonološkog sustava podredio i grčka imena, nazive i riječi, pa tako dolazi do izgovora koji je svojstven latinskom jeziku, ali tuđ i klasičnom i kasno-grčkom. U pitanju je izgovor znaka »c« i skupine -ti.

Znak »c« se u kasnolatinskom ispred svijetlih vokala: i, e, y, kao i ispred monoftongiziranih dftonga ae, oe, sibilizirao u c-glas, pa se ta fonetska promjena protekla i na grčka imena i riječi: Alkínoos, Kýpros, Lakedaémon, Makedonía, Kýclōps, Kírkē, Kilikía, u latinskom daje i pisano i govorno: Alcinōus, Cyprus, Lacedaemon, Macedoniā, Cyclōpus, Circe, Cilicia. Stoga i kod nas imamo oblike: Alcinoje, Cipar, Lacedemon, Macedonija, Ciklop. Ali i u našoj zapadnoj varijanti u posljednje vrijeme se osjeća očita tendencija povratka na kapa-glas:

⁷ Ali usto nalazimo i h-izgovor: Harite, Heroneja, Halkidika, Halcedon, Haron, Hilon, otok Hijos, Himera, hiromant, hrestomatija.

Lakedemon, Makedonija, Kiklop, Kirka, Alkinoje, Kentaur. S druge strane, imamo kod nas jedinstveni zapadni utjecaj u riječima: centrum (centar), centričan (isp. grčki kéntron), ciklus, cikličan (isp. grč. kýklos).

U kasnolatinskom se sibilizira i kratka skupina -ti-, osim iza glasova: s, z, x, što, naravno, važi i za grčka imena i riječi: Miltiades, demokratia, aristokratia. Izgovor -ci- prelazi tako i u zapadnoevropske jezike, pa tako imamo i kod nas oblike: demokracija, aristokracija. Ipak se kaže: Miltijad.

Na taj način, u hrvatskosrpskom postoje dvije varijante izgovora grčkih imena, naziva i posuđenica, a obje varijante imaju svoje opravdanje u historijskom putu kojim su ih one poprimala.

Međutim, pod očitim utjecajem evropskih, osobito njemačkih škola, koje su u drugoj polovini prošlog stoljeća dosta uvjerljivo rekonstruirale klasični izgovor grčkog jezika, beogradski se klasični filolozi početkom ovog stoljeća⁸) neobično živo zalažu da se rezultati naj-

⁸ Beogradski erazmovac bio je osobito Vladimir Ćorović, koji sa svojim erazmovskim stavom izlazi u časopisu Brankovo kolo, 1910, br. 12, str. 190, čudeći se što noviji pisci u Srbiji pišu i dalje: ritor, Isiod, mada znaju što moderna filologija tvrdi o čitanju êtha. Autor presmiono i nenaučno zaključuje: »Prema tome, nesumnjiva je pogreška imena kao Homer itd. izgovarati i pisati onako kako ona nijesu glasila. A poslije ovijeh Blasovih izlaganja (Fridrich Blass, Über die Aussprache des Griechischen, Berlin 1883³ op. autora) (izlaganja) ta bi pogreška postala dva puta većom i bila bi hotimična i svojevolljna. U br. 18. iste godine Brankova kola, str. 287—88, braneći se od napada Gliše Lazića i Jovana Živanovića, autor dopušta itacistički izgovor znaka êtha u svim pojmovima i imenima od hrišćanskih vremena i dalje, pa završava: Držim, uopće, da bi bio najbolji princip naučni za transkripciju stranih riječi i imena, onaj, koji bi bio da se riječi pišu onako, kako fonetski glase u jeziku, iz koga su i prema vremenu u kom su... Bolje je: Atene i Atine, nego Atena i Atina, historija nego istorija. — Protiv Ćorovića u Brankovu kolu (1910, br. 14, str. 222) javlja se Gliša Lazić nak nepopustljivi? pristaša itacističkog, tj. tradicionalnog izgovora znaka êtha, ali se njegovi naučni dokazi baziraju na nenaučnoj literaturi onog vremena. — Kao vatreniji i daleko pristraniji pristaša itacističkog izgovora javlja se u Brankovu kolu (god. 1910, br. 15, str. 237—38) Jovan Živanović, veleći između ostalog: ... i jer smo mi Srbi dobili vjeru iz Vizantije, te su naše srpskoslovenske knjige prevodene iz novogrčkoga jezika. Naši kaluđeri vrijedni književnici srpski išli su na Svetu Goru na izvor, da uče grčki i da tamo prevode crkvene knjige sa novogrčkoga na srpskoslovenski. Nemanja i Sv. Sava podigli su četrnaest manastira pod imenom Hilandar, u kojem su stotinama kaluđera živjeli prevodeći, pišući i prepisujući crkvene knjige. U svijem tijem knjigama, gdje god dolaze grčke riječi, transkribovane su po izgovoru novogrčkom, a iz njih su opet iste riječi ušle u narod. Taj je izgovor obilježje srpskih pravoslavnih crkvenih knjiga, koje pokazuju izvor njihov, izvor vizantijski. Taj je izgovor srasten s pravoslavnim Srbinom... Taj je izgovor obilježje pravoslavnog Srbina i razlikuje se od Hrvata, koji su... Pa kad je to tako, onda i Omir Srbin mora pisati, a Hrvat Homer. Tu ne odlučuje kako su Starogrci izgovarali tu riječ, a i druge takove riječi, nego nekadašnji utjecaj novogrčkog jezika na srpskoslovenski, a odatle preko vjere i na živi srpski jezik... Tu razliku pokazuju već i stariji srpskoslovenski i hrvatskoslovenski spomenici, pa neka to ostanu i danas kao razlika! — Ako odbacimo ovu prekomjerno emotivnu komponentu Živanovića dokazivanja, u biti je njegov stav naučan.«

novije filologije apliciraju u Srbiji i na grčka imena i riječi, prema principu da se strane riječi pišu onako kako fonetski glase ili su glasile u dotičnom jeziku od kog su preuzete.

Kod beogradskih filologa bila je očita tendencija prihvatanja općeevropskih oblika grčkih imena i riječi. Ali, to su oni uradili samo djelomično, ondje gdje je razlika bila odveć uočljiva, tj. uglavnom u izgovoru glasa ētha i u napuštanju protetičkog »j«. Njihovo je zalaganje urodilo plodom, pa se postepeno, ali ne i posve, napuštaju stari oblici: Jelin, Omir, Dimosten, a prihvaćaju oni općeevropski: Helen, Homer, Demosten itd.

Na taj se način broj varijanti u našem jeziku znatno smanjuje, ali se ujedno postavljaju temelji i za mnogo jača odstupanja, do čega dolazi u najnovije vrijeme. Naime, beogradska klasična filologija, mada tek u jednom svom dijelu, ponovo napušta tradiciju u izgovoru grčkih imena, naziva i riječi preuzetih u naš jezik, da im dade onaj oblik kako su zvučila, prema rezultatima moderne klasične filologije, u vrijeme klasičnog grčkog jezika, tj. u 6. i 5. stoljeću st. ere, u doba Sokrata, Perikla, Sofokla, Euripida. Kao datum te najnovije prakse uzimam godinu 1963, kada je izašla knjiga »Pregled rimske književnosti« od Milana Budimira i Mirona Flašara, Beograd, Zavod za izdavanje udžbenika NR Srbije.

Kako ovoj novini u temeljima stoji ime našeg velikog filologa pok. Milana Budimira, ne bih kazao da je ovo samo pokušaj, mada je i ostao po strani te nove škole drugi naš veliki filolog Miloš N. Đurić.

Novi, klasični izgovor grčkih imena i riječi nije stran klasičkim filozofima, jer to odgovara onom izgovoru koji mi u srednjim školama i na univerzitetima provodimo dok čitamo grčke tekstove: Ajshýlos, Ajshil, Ajsopos — Ajzop, Ajgisthos — Ajgist, Alkaĩos — Alkaj, Panajtios — Panajtije itd.

Međutim, taj je izgovor stran ostaloj našoj svakidašnjici, a ona počiva na sigurnim i smirenim temeljima duge tradicije, koja se sigurno neće dati slomiti u svojem pravu. Pokolebat će se i zavesti u bludnju poneki nestručnjak, koji će u nekoj publikaciji ili na sredstvu javnog informisanja navesti četiri basnopisca: Ezopa i Ajzopa, Fedra i Fajdra; ili dva trojanska junaka: Eneju i Ajneju.

Pogotovo bi se naša svakidašnjica bunila kad bismo isti izgovor pokušali mi klasičari provesti i u grčke posuđenice, kako to nalazim u djelu »Homer u Srba i Hrvata« od Darinke Nevenić-Grabovac, Beograd 1967 (Filološki fakultet beogradskog fakulteta). Tu, naime, nalazim izraz »ajtiološki« (= etiološki). A to znači da bismo mogli pisati i: ojkonomija, fajnomen, ajstetika i sl. U spomenutoj knjizi Darinke Nevenić-Grabovac nalazim, osim toga, hrpu nedosljednosti. Naime, uz: Ajshil, Ajneja, Kajsar, Kikero, ajtiološki, nalazimo kod i nje i tradicionalne oblike: Zevs, Vavilon, Vasilije i sl.

Mi klasičari moramo priznati da nas pomenute novine, za koje se tako uporno zalagao pok. prof. M. Budimir, golicaju, ali ujedno treba da priznamo da je od golicanja jači i vredniji moral, običaj,

praksa, tradicija jezika, koji i pripušta i očituje evoluciju u svom kontinuiranom razvoju, ali kategorički odbija revoluciju. Na revokaciju je, doduše, naličio i onaj pokušaj beogradskih filologa početkom ovog stoljeća, ali je ujedno bio i taktičan, pa je i uspio. Najnoviji pokušaj, uza svu dobru volju da se brišu navodno nepotrebne varijante u našem jeziku uvođenjem jedinstvenog starogrčkog izgovora u posuđenim grčkim imenima i riječima, ne može uspjeti, jer čini mi se da nam ne gori ispod nogu kad kažemo: historija ili istorija, Kartaga ili Kartagina, ali se mnogima koža ježi kad mu dolazimo sa: pajdagog, fajnomen, ajstetski, ajtiološki, ojkonomija, a pita se: tko je to, — kad mu kažemo: Kikeron, Kajsar, Ajneja, Horatije.

Na koncu bih kazao da je u cijeloj ovoj diskusiji govor o izgovoru starogrčkih imena i riječi u našem jeziku, bez obzira u koje vrijeme one dolaze k nama. Izgovor imena i riječi preuzetih iz bizantijske, kršćanske, kao i novogrčke epohe predstavlja problem za sebe, mada ih rješavamo na istim i sličnim principima.

R É S U M É

Les noms et les termes du monde de la Grèce antique sont parvenus dans notre langue par une voie intermédiaire. Dans les régions occidentales de notre pays l'influence de la forme latine de ces noms et de ces mots est évidente, alors que dans les régions orientales on remarque l'influence du grec moyen et moderne.

Ce qui explique qu'il y ait chez nous, dans la langue serbo-croate, tant de variantes dans ce domaine.

En ce qui concerne la flexion des noms et termes du grec ancien on observe chez nous une tendance à respecter le plus possible, dans les noms masculins, la racine grecque qui, par suite de notre principe de flexion, a souvent pris une forme non grecque. L'auteur estime que de telles innovations dans la langue sont autorisées. Mais modifier notre schéma phonologique actuel des noms et termes du grec ancien, et peut-être même également de ceux empruntés au grec, selon les exigences du système phonologique du grec ancien, (Ajshil au lieu de Eshil, Ojdip au lieu de Edip, pajdagog au lieu de pedagog) — ce serait grossièrement enfreindre ce que nous a appris la longue tradition de notre langue, seul élément que nous pouvons tenir pour certain.